

Helsingör 2—6 juni 1947.

Gemensamt arbete mot gemensamt mål.

Förnyelse av den klassiska tidegården inom Nordens kyrkor det är det gemensamma målet för vårt gemensamma arbete.

För att nå detta mål måste vi fylla två uppgifter:

1. vi skall sammanställa breviarier för de olika kyrkorna, lämpade efter deras särskilda behov och olika möjligheter.

2. vi skall befordra dessa brevariernas bruk i församlingslivet.

Denna konferens, som sammankallats för att överlägga om tidegårdens förnyelse, har att ta ställning till de två frågorna:

1. kan vi förverkliga dessa uppgifter på sådant sätt att våra nordiska breviarier till sina huvuddrag bli gemensamma och

2. kan vi under det praktiska införandet av tidegården eftersträva ett enhetligt utförande.

Lyckas vi med detta så skulle vi ömsesidigt stödja varandra och en allt vidare krets av den bedjande kyrkans folk skulle stärkas i sitt andaktsliv genom ett så påtagligt bevis för gemenskapen i böneumgängelsen. Och denna böneumgängelse skulle underlättas, då våra besläktade folk mötas till andakt.

Våra förutsättningar.

Vi bör ju äga förutsättningar för ett sådant arbete för tidegårdens förnyelse efter likartade linjer.

1. Trots alla olikheter, som otvivelaktigt finnas mellan våra kyrkosamfund, så äro vi genom många gemensamma drag både i våra kyrkors historia och i deras struktur, starkt besläktade med varandra. Vi bilda tillsammans den nordiska gruppen av den evangeliska kristenheten och äro förenade genom samma förpliktande normer för vår evangeliska trosuppfattning. Vi äger en gemensam grundsyn på Ordets plats i församlingen och på bibelordets grundläggande betydelse för liturgien.

2. Så vitt jag har fattat läget rätt, ha vi också enahanda syn på tidegården. Vi avvisa tanken på att den skulle äga en meritorisk karaktär och hävda dess värde såsom en gudstjänstform, genom vilken Gud träder in i tiden och möter församlingen och den enskilda själen *i, med och under ordet*. Bibelordet i tidegården är på en gång Guds gåva till oss och vår bön till Gud.

Vi hävda ju alla vidare, att tidegården är en utomordentlig hjälp för ett ordnat andaktsliv för prästen, som i detta avseende

skall vara en föresyn för sin församling. Men tidebönen är något som angår inte bara honom, utan den är först och främst en församlingsangelägenhet av största vikt. I den återuppväckta dagliga tidegården i församlingens helgedom kommer den bedjande kyrkan till synligt uttryck.

3. Vi mötas vidare, vi som äro här församlade, i den övertygelsen att tidegårdens förnyelse skall ske på den gammalkyrkliga grunden, som gör psaltaren och de nytestamentliga cantica till tidebörens huvudpart och vi upptaga de gammalkyrkliga tideböernas namn och dispositioner. Vi göra detta i trohet mot arvet från fornkyrkan och under trohet mot den evangeliska reformationens strävanden till tidegårdens förnyelse. I vårt arbete vilja vi bevisa oss vara rätta medlemmar av den allmänneliga kyrkan.

Vi avvisa sålunda tanken på att nyskapa tidegårdens struktur och disposition. På en punkt torde en nyskapelse dock bli nödvändig och det gäller texterna till hymnerna. Jag vill gärna tro på att denna förnyelse kunde ske under inbördes växelverkan mellan våra kyrkor.

4. Vi äga, synes det mig, samma uppfattning om tidegårdens musikaliska dräkt: det skall vara den gamla gregorianska sångens dräkt. Den äger urkristna rötter och är åtminstone i Sverige och Finland omsorgsfullt bevarad i den evangeliska reformationens dokumenter. Vi avvisa också här tanken på nyskapelse.

5. Vi ha likartade utgångslägen inom våra kyrkor. I intet av våra länder finnes nu längre någon levande tidegårdstradition att bevara och vidare utbilda. Arvet från fornkyrkan, som räddades över i de reformerade kyrkorna i mer eller mindre gott skick, har ödelagts fullständigt. Vi måste börja från början och lägga en helt ny grund för en helt ny tradition.

Detta innebär en förmån: vi ha inga hänsyn att ta till något som redan finnes; men det är också ett ansvar: vi skall göra ett så omsorgsfullt grundläggande arbete att nästa generation kan bygga vidare därpå utan att behöva riva ned och ändra.

Våra svårigheter.

1. Vi ha också någorlunda likartade svårigheter. Bristen på tradition betyder brist på vägledare. En viss hjälp kan vi få utifrån, både från Rom och från anglikanska kyrkan. Denna hjälp är oss värdefull, inte minst när det gäller att få klarhet över tidegårdens historia.

Men tidegården får icke vara ett långods utifrån — den måste växa fram inom våra egna kyrkor. Vi ha andra teologiska och praktiskt kyrkliga utgångspunkter, delvis växlande även inom våra kyrkor. Vi ha framför allt helt andra språkliga förhållanden än latinets och engelskans att ta hänsyn till. Här kan näppeligen någon främling hjälpa oss. Vi måste, för att ta ett exempel, själva noggrant avlyssna våra egna språk, göra oss väl reda för deras lagar och accentförhållanden och infoga dessa språk i den gregorianska sångens dräkt, på ett sådant sätt, att varken den gregorianska musikens lagar kränkas eller våra språk tvingas in i en främmande tvångströja. Blott så kan tidegården för nya släkten komma att kännas som ett naturligt uttryck för den gemensamma bönen och såsom ett naturligt komplement till våra övriga gudstjänstformer.

2. Våra svårigheter betingas i viss mån även av det teologiska och allmänna kyrkliga läget och av den musikaliska smaken just nu. Vi möter alla motstånd. Det gör nu allt nytt, något annat skall vi därför inte vänta oss. Motståndet mot tidegården kan bero av känslotänkande och okunnighet om vad vi avse. Det motståndet övervinnes, såsom erfarenheten visar, genom vishet i framträdande, genom tålmod och ett troget arbete för saken.

Men ett allvarigare motstånd ha vi att vänta oss av rent principiella skäl åtminstone från en teologisk-kyrklig riktning. Det är den som har bestämts av den historiskt-kritiska bibelsynen och som med Harnack och andra lärofäder anser Gamla Testamentet vara en belastning för kyrkan som hon snarast bör göra sig av med. För denna riktning som veterligen nu saknar representant vid våra universitet, men som ännu har talrika anhängare ute bland präster och lekmän, ter sig bruket av Gamla Testamentet och inte minst av psaltaren som ett avgjort hinder för att acceptera tidegården. Här ha vi knappast annat än motstånd att vänta.

För den som fått stå med i tidegårdsarbetet i 25 år är det en stor glädje att ta del av den nya teologiskt skolade generationens syn på Gamla testamentet: den är en av förutsättningarna för vårt arbetets framgång. Den har lärt oss att läsa Gamla testamentet i ljuset från det nya. Denna nya messianska syn på Gamla testamentet, är ju allt annat än ny, eftersom den är vår Hernes och Frälsares och hans apostlars syn. Den ger oss en ny frimodighet i vårt arbete och har utan tvivel på många sätt hjälpt oss att bättre utnyttja tidegården till uppbyggelse. I detta avseende men också

i andra, har den teologiska utvecklingen under de sista årtiondena arbetat tidegården i händerna.

Några olikheter.

Jag har betonat likheter och gemensamma drag såväl i förut-sättningarna som i svårigheterna, men jag vill icke undanskymma att det finnes olikheter i uppfattning och utformningen. Dessa olikheter behöver vi klarlägga i broderligt samförstånd och göra till problem, som vi har att genomarbota och övervinna eller tolerera. Jag vill här emellertid genast göra den reservationen att jag möjligen missuppfattat eller varit otillräckligt informerad om läget i grannländerna.

1. Det är kanske så att vi svenskar (= Peters och jag) mera och tidvis uteslutande, betraktat tidegården såsom en församlingens gemensamma böneform, medan exempelvis våra danska bröder starkare accentuerat dess värde som regula för prästens andaktsliv. Ett och annat i åtskillnaderna oss emellan får förvisso sin förklaring härav. Något motsatsförhållande föreligger givetvis icke på denna punkt.

2. Det samma gäller om bruket av psaltaren. Theologisk oratorium har funnit det angeläget vara att snarast utge hela psalteriet för tidebönens folk, medan vi i Sverige i nuvarande läge ansett det av pedagogiska orsaker vara riktigare att verkställa ett urval fördelat för veckans dagar och för kyrkoårets högtider. Den danska inställningen är betingad av respekten för bibelordets — skall jag säga — odelbarhet, den svenska av hänsyn till vad vi menat vara nödvändigt för att föra tidebönen ut i församlingen just nu.

3. I fråga om hymnerna ha vi gått olika vägar. I Bibelske psalmer uteslutes hymnen i completorium, i matutinen ersättes den med psalm ur psalmboken, som icke närmare angivits. Finlän-darna och norrmännen, i den mån jag haft möjlighet att känna deras tideböner, ha regelmässigt ersatt hymnen med psalm ur psalmboken, och därvid anvisat även sådana som icke äro skrivna på tidegårdens klassiska versmått.

Den svenska tidegården upptar översättningar av klassiska hymner eller nydiktningar, men enbart sådana som kunna utföras på de gamla gregorianska hymmelodierna. Vi avböjer av rent principiella skäl andra hymner. (Jag skall här icke ingå i diskussion på dessa frågor, jag hoppas att vi vid kommande konvent kunna få tillfälle att grundligt ventilera dem.)

4. Detsamma gäller om den skiftande uppfattning, som torde finnas rörande den gregorianska sångens utförande. Jag tänker därvid närmast på accepterandet eller avböjandet av iktusteorien.

I stället för att nu upptaga tiden på diskussion av sådana detaljfrågor, synes mig ett spørsmål av principiell innebörd vara angelägnare att dra fram, ett spørsmål, där en viss oklarhet synes råda. Det gäller frågan om

Tidegården och kyrkan.

Vad jag avser vill jag förtydliga genom att hävda tesen att brevriariet är *kyrkans* bönbok. Vi själva måste hålla detta i minne och argumentera och handla utifrån denna uppfattning. Den är kyrkans bönbok icke någon eller några kyrkliga eller teologiska eller till äventyrs vissa musikaliska riktningars bönbok. Tidegården skall så inrättas och föras in i församlingslivet att den blir en allmänkyrklig tillhörighet, fullt parallell med vad högmässan är i Sverige. Den gäller för alla: högkyrkliga och lågkyrkliga, för musikaliska av alla schatteringar och för omusikaliska människor. Alla dessa rörelser och riktningar ha sedan möjlighet att ge sin färg åt högmässan, när den utföres: genom valet av psalmer och genom musiken, genom skiftande liturgisk skrud o. s. v.

På samma sätt måste det vara med tidegården. Den får aldrig, principiellt sett, betraktas som en specialitet till äventyrs för de »högkyrkliga» eller för dem som rent musikaliskt ha sina intressen och ideal i den gammalkyrkliga, traditionella sången. Vi som vilja förnya tidegården få aldrig tappa bort dess ekumenicitet. Tidegården har en adress till alla, som vill leva ett ordnat andaktsliv på bibelns grund, de teologiska uppfattningarna också om själva bibeln må sedan skifta och den yttre apparaten växla. Vi få aldrig själva betrakta tidegården såsom något som uteslutande tillhör oss eller såsom något specifikt för den ena eller andra riktningen. Då ser vi på ett sekteriskt sätt på tidegården och gör tidegården själv till en rörelse, i stället för att den skall vara ett medel i rörelsernas tjänst, eller rättare sagt i den allmänliga kyrkans tjänst.

Hemma i Sverige har ju, som Ni alla vet, den s. k. högkyrkliga rörelsen i dess olika skiftningar ivrigt upptagit tidegården och funnit den vara ett verksamt medel i det kyrkliga förnyelsearbetet. Inga kan vara gladare och tacksammare än utgivarna av den svenska tidegården häröver. Det kan ej råda någon tvekan om att de »högkyrkligas» upptagande av tidegården, betytt mycket

för dess framgång. Men vi vill bestämt hävda, att denna icke är skapad av den högkyrkliga rörelsen eller enbart avsedd för den! Tyvärr har det blivit så i en hel del folks ögon. Säkerligen ha de »högkyrkliga» aldrig avsett detta och jag lastar dem icke därför. Men det är beklagligt att det blivit så.

Ty tidegården har sin adress precis lika mycket till lågkyrklighet och frikyrklighet och till alla verkligt kyrkomusikaliskt intresserade. Den inomkyrkliga väckelsefromhetens folk av lågkyrklig typ i Sverige har kallats läsare bl. a. för sin bibeltrohets skull. Och till sådana riktar sig också tidegården.

Har vi klart för oss, att tidegården till sin karaktär är ekumenisk, allmänkyrklig, så kan vi med all frimodighet vädja till alla kristna, som leva på biblisk grund och lyckas vi att få den grundsynen igenom ute bland kyrkfolket av olika slag, så skulle vi kunna skapa en plattform där de olika fromhetstyperna skulle kunna mötas. Det är kanske ett till synes oupphinneligt mål. Men vi skall inte sätta målet för lågt och det gör vi annars.

Jag vill också få understryka att vi aldrig själva skall tala om, eller handla som om vi höll på att skapa en tidegårdsrörelse. Det är här icke fråga om en rörelse. Det är i stället fråga om en uppfostrargärning, som vi går in i, när vi arbeta med tidegården. Det är en läraregärning, som syftar till att bygga upp det dagliga andaktslivet på bibelns grund och att göra församlingen aktivt verksam däri.

Men då skall vi gå fram som uppfostrare icke som rörelsefolk. Vi skall som goda pedagoger sträva efter att fostra den unga generationen in i tidebönen.

*

Och det har vi ju också börjat så smått var på sitt håll; var och en i sin kyrka efter de förutsättningar vi ha. På vad sätt kunna vi bedriva arbetet och understödja varandra i detta.

Samarbetet.

Ingen av oss tänker sig väl att ett gemensamt nordiskt brevium skulle kunna skapas av en kommitté, som utarbetade en urtext, vilken sedan översattes till de olika språken. Det är inte på det sättet som levande liturgi skapas. Den är intet skrivbordsarbete, den måste naturligt växa fram ur ett församlingsliv där det finnes eller kan skapas fram ett behov av gemensam bön.

Vad som nu allaredan har vuxit fram på detta sätt och som har

visat sig livsdugligt och tjänar församlinglivet, det måste skyddas och få växa vidare efter sin egen art. Vi skall inte se snett på varandra om det därvid inte blir likriktad tidegärd i Norden.

Vi måste gå andra vägar och ta upp andra uppgifter, även om jag skulle anse det vara i högsta måtto värdefullt om vi på några punkter skulle kunna åstadkomma sådant som utan svårighet låter sig utföras samtidigt på skilda tungomål. Jag tänker på antifonen *Veni sancte spiritus, på Te Deum*, och kanske något kompletorium.

Framför oss ligga dels några närmare arbetsuppgifter av gemensam art och dels sådana som ligga mera avlägset. Jag vill främst stanna inför de närmast liggande, som vi omedelbart kunna ta upp.

Det är ju allra angelägnast att vi samarbeta för att få tidegården att fungera rikligare, på flera ställen i församlingarna, med de ordningar, som redan finnas. För detta behöver vi bättre lära känna tidegården, dess former, dess innebörd, dess praxis och att lära känna varandras tidegärd, sådan den nu är i funktion.

1. Detta tyckes mig kunna förverkligas i det nordiska samarbetet dels genom en *fortsättning av dessa studiekonvent*, som borde ordnas omväxlande i de olika länderna. Genom dem skall vi bli i tillfälle till ett grundligt studium av tidegårdens frågor av teoretisk och praktisk art. Vi behöva utredande föredrag i historiska och systematiska ämnen som beröra tidegården, alldeles såsom i programmet för dessa dagar. Men också praktisk liturgiska frågor skall upptagas och inte minst de musikaliska spörsmålen måste få en ingående behandling.

Dessa studiekonvent tänker jag mig aldrig böra växa sig stora i fråga om antalet deltagare. Till dem skall samlas i första hand de som nu stå i ledningen för redigeringen av breviarierna och de, som kunna föra verket vidare i den yngre generationen. En viktig uppgift för dessa konvent är att vi lära känna varandra grundligt och håller kontakt med varandra.

2. Vid sidan av dessa mera teoretiska konvent behövde vi årliga kurser, *fortbildningskurser*, åtminstone om två veckor, för att fostra fram präster och lekmän, som vill införa tidegården i församlinglivet och i skolan och därigenom fostra fram bedjande menigheter. Dessa kurser borde ge dels en grundlig skolning i tidegårdens uppbyggnad och i psaltarens rätta förståelse dels också ge praktiska anvisningar vid tidegårdens utförande och i synnerhet i den gregorianska sången. Deltagarna borde därför

vara även musikaliskt väl orienterade, men samtidigt inriktade på tidegården icke blott som en musikalisk men som en gudstjänstlig angelägenhet.

Dessa två uppgifter — studiekonvent och fortbildningskurser — för det gemensamma arbetet mot det gemensamma målet synas mig vara de allra angelägnaste. Det är nog genom dem som vi sedan kunna finna de framkomliga vägarna som ytterligare närma oss inbördes. Genom dem kan vi på bästa sätt befordra tidegårdens förnyelse under ömsesidig växelverkan.

3. En tredje, icke obetydlig uppgift vore att sammanföra en krets av skalder med kristen inställning för att informera dem om tidegårdens behov av nya hymner och att ge dem en inblick i tidegårdens speciella krav på dikten och att intressera dem till att nyskapa hymner i tidegårdens anda. En sådan nyskapelse kan icke väntas komma till stånd förrän vi fått en generation av diktare, som verkligen levat sig in i tidegården och förmår att tänka och skriva på dess våglängd och med tidegårdens måttfulla stränghet.

4. Ytterligare en fjärde mycket angelägen och ganska vanskligh uppgift, för vilken tiden kanske ännu icke är mogen ville jag påpeka. Vi behövde få till stånd antingen en nordisk rundabordskonferens, eller konferenser i de olika länderna kring ämnet: Tidegården — kyrkans bön. Till den konferensen ville jag få inbjuda representanter för de kyrkliga myndigheterna: jag menar i första hand biskopskonferenserna — Diakonistyrelsen — och för olika fromhetsriktningar: högkyrkorörelsen, väckelsefromheten inom och utom kyrkan och frikyrkligheten, representanter för det ekumeniska arbetet och för de kyrkomusikaliska strävandena. Och meningen vore att under några dagar helt enkelt och öppet få lägga fram vår syn på tidegården, visa vad tidegård är och få diskutera den ingående. Det kan hända att en sådan konferens inte komme att föra till några särskilt märkliga resultat, men det vore åtminstone möjligt att därmed få skingra en liten smula av den horribla okunnighet som råder om dessa ting. Jag vore tacksam att få del av de närvarandes synpunkter på även detta förslag.

*

Detta var nu något om närmast liggande uppgifter i det gemensamma arbetet mot det gemensamma målet.

Mera avlägset liggande, om än angelägna uppgifter vore att

gemensamt vetenskapligt omsorgsfullt utforska tidegårdens nordiska historia och att publicera de befintliga dokument av handskrifter och tryck av breviarier och antifonalen i första hand, som belysa den stora nordiska kyrkoprovinsens medeltida breviariertradition.

Här reser sig ju just nu högst irriterande svårigheter för samarbetet på grund av valutaförhållandena. Kunde dessa övervinnas borde arbetet utan dröjsmål upptagas.

I vilken mån tarvas *organisatoriska åtgärder* för att förverkliga samarbetet?

För dagen synes mig att ett sådant praktiskt handlingsprogram, som jag här skisserat kunde genomföras med en mycket enkel organisation. Exempelvis genom att vi som är här församlade tillsätter en *Nordisk samarbetskommitté för tidegårdens förnyelse*.

Jag föreslår att i den inväljas två personer från vart land, gärna med två suppleanter.

Kommittén får i uppdrag att inom sig utse nödiga utskott och att med sig adjungera lämpliga krafter,

att sträva efter att komma i kontakt med och att sammanföra grupper och riktningar, som upptagit tidegården, inom de olika kyrkorna,

att genomföra vad som kan genomföras av de ovan skisserade eller andra uppslag och

att inbjuda till nästa års nordiska konvent.

Tidegårdens förnyelse i Norden, det är en uppgift som på en gång ter sig lockande och vansklig.

Den är lockande, såsom allt pioniärbete inom ett område, som länge legat försummat och där många upptäckter göras och där ny mark skall brytas,

men också vanskligt om någon väntar sig omedelbara resultat eller tror sig få saken förord fram till ett slutgiltigt resultat.

Den är lockande, därför att den sätter oss in i det stora kyrkliga sammanhanget, som förbinder oss med fornkyrkan och med den bedjande kyrkan över hela jorden, och knyter oss samman med reformationstidens bästa krafter,

men också vansklig om man besinnar uppgiftens storhet: att aktivisera en menighet, vars tröga massa glömt att bedja. Den som vill gå in i uppgiften får lära sig att tro på surdegens makt att genomsyra hela degen.

Den är lockande, därför att det finnes så mycket i själva den

teologiska och kyrkliga situationen, som kommer oss till hjälp och bereder mark för oss,

men den är vanskelig därför att det gäller att på ett klokt och vist sätt i gudstjänstlivet infoga ett bortglömt stycke, som skall bli, icke ett påhäng, utan en nödvändig del i kyrkolivet.

Vi stå i en liknande situation, som den nordiska reformationens bästa män för fyrahundra år sedan. De ville också en förnyelse av tidegården men misslyckades genom övermäktiga krafter, som de mötte. Skola vi lyckas?

A. Adell.

Recensionier.

Dick Helander: Den Lindblomska katekesen (Saml. och studier till svenska kyrkans historia. 14).

Den svenska katekestraditionen är ännu ett i flera avseenden utforskat fält. Med intresse hälsar man därför prof. Dick Helanders nya bok om den Lindblomska katekesen. Endast med några få rader skall uppmärksamheten fästas på denna intressanta och väl-skrivna undersökning.

Förf. skildrar först bakgrunden till den Lindblomska katekesrevisionen. Svebilius' katekes av år 1689 kämpade sig slutligen fram till en dominerande position. Utgångspunkten för katekesens upphöjelse till en privilegierad ställning var en skrivelse från kyrkoherde J. Stenbeck i Stockholm. Förf.

följer sedan utvecklingen fram till den Lindblomska katekesrevisionens början.

Den andra avdelningen behandlar revisionsarbetet. Och huvudintresset koncentreras här på handskriftsmaterialet. »Då det gäller att skildra tillkomsten av Lindbloms katekes, är frågan om förefintliga handskrifter av en fundamental betydelse» (sid. 73). Här har förf. kommit långt utöver den föregående forskningen. Man kan dock fråga sig, varför förf. ej använt ett par så pass lättillgängliga handskrifter som T 157 och T 157 a i Linköpings stifts- och landsbibliotek, handskrifter, som givetvis borde ha varit med vid en skildring av katekesens tillkomstshistoria.

D. Lindquist.

Meddelande.

Laurentius Petri Sällskapets årsmöte i Halmstad kommer att refereras i nästa nummer. Till dess måste även

ett par föredrag och redogörelsen över Helsingörmötet stå över.

UNIK.-BIBL.
LUND

28 OKT 1947